

N:o 122.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till ändrad lydelse af § 60 regeringsformen; gifven Stockholms slott den 13 april 1905.

Under återopande af bifogade i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

Förslag

till

ändrad lydelse af § 60 regeringsformen.

§ 60.

Till bevillningar räknas tull- och accismedlen, postmedlen, chartæsigillatæafgiften, husbehofsbrännerimedlen samt hvad hvarje Riksdag dessutom särskildt såsom bevillning sig åtager.

Har Konungen beslutit, att för Riksdagen framställa förslag om åsättande eller höjande af tull å kaffe, socker, tobak, vin eller spritvaror eller af tillverkningskatt å brännvin eller socker, äge Konungen, utan afvaktan å Riksdagens beslut, tillika förordna, att den sålunda föreslagna afgiftsberäkningen skall omedelbart tillämpas. Sådan föreskrift må dock ej meddelas å annan tid, än då Riksdagen är samlad eller högst tre veckor före Riksdags början.

I öfrigt må ej några allmänna afgifter, af hvad namn och

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 1 Saml. 1 Afd. 75 Häft.

beskaffenhet som helst, utan Riksdagens samtycke kunna förhöjas, tullen å inkommande och utgående spannmål allena undantagen. Ej heller må Konungen statens inkomster förpakta eller, till vinning för Sig och kronan eller enskilda personer och korporationer, några monopolier fastställa.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF.

Ossian Berger.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott torsdagen den 13 april 1905.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern RAMSTEDT,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve GYLDENSTOLPE,
Statsråden: ODELBERG,
 HUSBERG,
 PALANDER,
 WESTRING,
 BERGER,
 MEYER,
 VON FRIESEN,
 VIRGIN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anförde chefen för justitiedepartementet, statsrådet Berger följande:

»Ej sällan har det inträffat att, sedan Kungl. Maj:t för Riksdagen framlagt förslag, afseende att belägga en vara med tull- eller tillverkningsavgift eller att höja en förut stadgad dylik avgift, införseln eller tillverkningen af den afsedda varan äfvensom uttagningarna från nederlag af därå befintligt gods af ifrågavarande slag väsentligen stegrats under tiden mellan förslaget framläggande och den dag, då Riksdagens beslut i ämnet trädte i tillämpning. Syftet med avgiftens åsättande eller höjande har i följd därpå ofta mer eller mindre förfelats. Det har därför af chefen för finansdepartementet ansetts kunna ifrågasättas, huruvida icke sådan ändring af gällande lag borde vidtagas, att Kungl.

Maj:t erhöle rätt att, sedan beslut om framläggande för Riksdagen af förslag till åsättande eller höjande af tull- eller tillverkningsavgift af Kungl. Maj:t fattats, tillika förordna, att hvad i enlighet därmed blefve föreslaget skulle, utan afvaktan å Riksdagens beslut i ämnet, omedelbart vinna tillämpning. För närmare utredning af denna fråga har chefen för finansdepartementet från kommerskollegium och generaltullstyrelsen infordrat utlåtanden rörande lämpligheten af en sådan lagändring.

Af de yttranden, som till kommerskollegium inkommit från åtskilliga af föreliggande fråga intresserade korporationer och sammanlutningar på näringslivets område, framgår, att meningarna i landet om den ifrågasatta åtgärdens lämplighet äro delade. Mot en lagändring i den antydda riktningen har anförts att, enär inom såväl handeln som industrien varuförsäljningen i stor omfattning är grundad på långt i förväg till fastställda priser ingångna leveransafstal, den stegrade import eller tillverkning, som ägt rum närmast före en tullförhöjning, icke skett uteslutande af begär efter vinst utan ofta till väsentlig del för att därigenom förekomma en ruinerande förlust. Skulle nu tull- eller tillverkningsavgiften kunna höjas utan att affärsmännen erhöle något rådrum att inrätta sig efter de nya förhållandena, kunde följderna däraf för dem blifva mycket allvarsamma. De betänkligheter, som anförts mot den ifrågasatta lagändringen, hafva äfven till stor del grundats på uppfattningen därom, att nederlagsinstitutionen icke skulle under den angifna nya ordningen kunna bereda de svenska köpmännen den lättnad, som med nämnda institution afsetts. Enär några större försäljningar svårligen kunde komma till stånd till priser, reglerade dels efter gällande tullsatser och dels efter eventuella tullförhöjningar, skulle nämligen den förtänksamme köpmannen under den tid på året, då en plötslig tullförhöjning kunde ifrågakomma, knappast våga använda nederlagsinstitutionen eller göra några försäljningar på grundvalen af förråd, som han upplagt å nederlaget. Men utom den osäkerhet i affärsförhållandena, som skulle blifva en följd af den föreslagna åtgärden, komme den att medföra en stor olägenhet jämväl därutinnan, att det då blefve mindre angeläget för Riksdagen att påskynda afgörandet af en föreslagen afgiftsförhöjning, hvadan frågan därom skulle kunna hållas sväfvande under en längre tid. Ytterligare en olägenhet förefunnes i de tvära prisrubbingar, som skulle uppstå i det fall, att Riksdagen ej bifölle Kungl. Maj:ts förslag om tullförhöjning. Och slutligen kunde, under förutsättning att i sistnämnda fall restitution af för högt uttagen afgift skulle medgifvas, en svårighet af rent praktisk art uppstå sig. Om nämligen Kungl. Maj:t föreslagit en afgift att utgå efter viss beräknings-

grund, men Riksdagen därefter antog en afgift, beräknad efter en helt annan grund, så blefve det säkerligen ej möjligt att genomföra en fullt rättvis restitution.

Å andra sidan har med styrka framhållits — utom angelägenheten däraf, att alla de inkomster i form af tull eller tillverkningskatt, hvilka af Riksdagen anslagits, måtte komma statsverket till godo — att den nuvarande ordningen medfört svåra olägenheter för den lugna och jämna omsättningen i handel och industri. Till följd af de spekulationer, som förekommit närmast före en förhöjning af tull- eller tillverkningsavgiften för viss vara, hade, enligt hvad erfarenheten visat, i landet hopats sådana mängder af den ifrågavarande varan, att prissättningen därå i betänkelig grad rubbats och oförskyllda förluster drabbat många affärsmän. Dessa spekulationer hade icke hållit sig inom landet allena, utan grannländernas köpmän hade vid ifrågasatta tullförhöjningar till stor skada för de svenska köpmännen öfverfyllt den svenska marknaden med den afsedda varan. Och uppenbart vore, att de prisrubbningar, som genom sådana spekulationer uppkomma, skulle blifva rent af ödesdigra, i händelse ett af Kungl. Maj:ts framlagdt förslag om tullförhöjning ej blefve af Riksdagen antaget.

Att en lagändring i den antydda riktningen är för statsverket af stor betydelse framgår af beräkningar, som chefen för finansdepartementet låtit verkställa.

Den förhöjning i tullen å spritvaror och viner, som på Kungl. Maj:ts förslag år 1903 af Riksdagen beslöts, trädde i tillämpning den 30 januari. Under tiden från och med den 16 till och med den 29 januari hvart och ett af åren 1901, 1902 och 1903 förtullades i riket följande kvantiteter af nedanstående varor:

	Brännvin och sprit	Likör	Vin	
			på fat	på but.
			liter	liter
år 1901	80,961	1,386	90,123	10,960
» 1902	156,365	2,543	124,386	22,053
» 1903	1,825,146	34,656	1,504,569	185,017

Skillnaden mellan förtullade kvantiteter under angifna tid i januari utgör således:

	Brännvin och sprit	Likör	Vin	
			på fat	på but.
			liter	liter
1903: 1901	1,744,185	33,270	1,414,446	174,057
1903: 1902	1,668,781	32,113	1,380,183	162,964

En beräkning af tullafgiften å förestående skillnadssummor visar följande belopp:

	Tullafgift		Tullskillnad
	enligt de före den ³⁰ / ₁ 1903 gällande tullsatsen	enligt de efter den ³⁰ / ₁ 1903 gällande tullsatsen	
	kronor	kronor	
1903: 1901	2,327,160	3,070,536	743,376
1903: 1902	2,235,038	2,948,551	713,513

Statens förlust i följd af de osedvanligt stora förtullningar å spritvaror och viner, som ägde rum omedelbart innan den år 1903 vidtagna förhöjning i tullen å dessa varor trädde i tillämpning, kan således i rundt tal uppskattas till 700,000 kronor.

I sammanhang med nämnda tullförhöjning blef jämväl tillverknings-skatten å brännvin ökad. De kvantiteter brännvin, för hvilka tillverknings-skatt erlades under januari och februari månader nedanstående år, utgjorde i liter:

	1901	1902	1903	1904
Från 1—15 januari	1,094,950	690,747,4	910,289,9	631,798,2
„ 15 januari—1 februari	1,114,082,8	910,397,8	23,094,833,8	692,163,9
Under februari	1,891,005,4	3,099,824,6	892,375,1	988,161,2

Häraf synes kunna antagas, att det parti brännvin utöfver den vanliga myckenheten, för hvilket under tiden närmast före skatteförhöjningen erlades skatt, uppgick till omkring 22,000,000 liter. Då omförmälda skatteförhöjning utgjorde 15 öre för hvarje liter, kan således statens förlust i följd däraf att för nämnda parti erlagts den lägre tillverkningskatt, som före den 30 januari 1903 var gällande, antagas hafva uppgått till 3,300,000 kronor.

Vikten af en anordning, hvarigenom dylika förluster skulle kunna förekommas, torde genom de anförda siffrorna få anses ådagalagd. Uppenbart är emellertid, att en från statsverkets synpunkt nyttig lagändring på ifrågavarande område ej bör vidtagas, om därigenom handelns och industriens trefnad och förkofran skulle äfventyras. Kommerskollegium, som, icke minst i handelns och de industriella näringarnas egna intressen, ansett den ifrågasatta lagändringen önskvärd och lämplig, har också vid sitt tillstyrkande fäst det förbehåll, att med ändringen förbindas vissa inskränkande bestämmelser i syfte att i möjligaste mån förtaga verkan af de olägenheter, som i vissa fall skulle kunna härflyta af åtgärden.

I sådant hänseende har det för kollegium framstått såsom synnerligen angeläget, att den tid, under hvilken den provisoriska tillämpningen skulle fortgå, måtte blifva så kort, som omständigheterna kunde medgifva, och vidare har kollegium ansett, att den åsyftade anordningen bör bestämmas att afse endast ett fåtal konsumtionsartiklar, så kallade kassaartiklar.

Om de sålunda föreslagna inskränkningarna iakttagas vid genomförande af den tilltänkta lagstiftningen, skola helt visst, under förutsättning tillika att Kungl. Maj:ts propositioner i åsyftade ämnen varda af Riksdagen med all möjlig skyndsamhet behandlade och afgjorda, de mot lagändringen uttalade betänkligheterna hafva förlorat sin egentliga betydelse. Därigenom att den ifrågasatta rättigheten bindes vid några få artiklar, blir det för köpmännen lättare att genom privaträttsliga aftal trygga sig mot eventuella förluster till följd af en hastigt tillkommen afgiftsförhöjning; en utväg, som, enligt hvad uppgifvits, redan hittills ganska ofta anlåtats. Vid sådant förhållande läser invändningen därom, att svårighet skulle uppstå att begagna nederlagsinstitutionen, ej kunna tillmätas någon större vikt. Och ett medgifvande att, såsom från några håll påyrkats, de varor, som vid provisorisk tillämpning af en utaf Kungl. Maj:t föreslagen ny eller höjd afgift äro befintliga å nederlag, skulle inom viss kort tid få förtullas efter förut gällande tullsats, synes så mycket mindre kunna lagfästas,

som därigenom verkningarna af den afsedda åtgärden skulle helt och hållet upphävas. Erinringen rörande de tvära prisrubbningsar, som skulle följa i de fall, att Riksdagen ej antoge Kungl. Maj:ts förslag, är helt säkert af ringa praktisk betydelse; åtminstone har det hittills ytterst sällan inträffat, att sådana Kungl. Maj:ts propositioner, hvarom här är fråga, af Riksdagen afslagits.

Rättigheten för Konungen att förordna om omedelbar tillämpning af föreslagen ny eller höjd tull- eller tillverkningsavgift bör naturligen närmast afse den tid, under hvilken Riksdagen är samlad. Då emellertid, såsom kommerskollegium erinrat, de spekulationer, hvilka man vill förebygga, kunna förekomma äfven innan Riksdagen sammanträder, i synnerhet efter det beräkningen öfver statsverkets ställning och behof kommit till allmänhetens kännedom, torde försiktigheten bjuda att åt Kungl. Maj:t inrymma omförmälda rättighet äfven under någon kort tid före riksdags början, och detta, såsom kommerskollegium anmärkt, jämväl för den händelse, att urtima riksdag skulle få till behandling sig förelagdt frågor om nya eller ökade skatter.

Beträffande de särskilda varuslag, hvilka den ifrågasatta lagändringen bör afse, samt de villkor i öfrigt, som tilläfventyrs böra därvid uppställas, torde det ankomma på chefen för finansdepartementet att därom afgifva underdånigt yttrande.»

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Meyer yttrade härefter:

»I öfverensstämmelse med de åsikter, som uttalats af chefen för justitiedepartementet, anser jag, att rättigheten för Konungen att provisoriskt åsätta eller höja tull- eller tillverkningsavgift bör afse allenast några få kassaartiklar. De varor, i afseende hvarå det kan blifva fråga att omedelbart tillämpa föreslagen ny eller höjd tullavgift, torde böra inskränkas till kaffe, socker, tobak, vin och spritvaror. Och möjligheten att omedelbart kunna tillämpa föreslagen ny eller höjd tillverkningsavgift torde för närvarande böra tagas i anspråk endast i fråga om brännvin och socker.

Såväl kommerskollegium som ock generaltullstyrelsen, hvilken senare jämväl förordnat ifrågavarande lagstiftning, hafva vid sitt tillstyrkande utgått från den förutsättning att, därest Kungl. Maj:ts förslag om ny eller höjd avgift icke blefve af Riksdagen godkändt eller Riksdagen fastställde en lindrigare avgift, än som af Kungl. Maj:t föreslagits, rätt till restitution af det för högt uttagna avgiftsbeloppet skulle medgifvas. Den uppfattning, som sålunda kommit till uttryck, har, såvidt de afgifna yttrandena utvisa, grundats dels på billighetsskäl och dels på det antagande, att den, som erlagt ny eller höjd avgift, i åt-

skilliga fall icke kan blifva i tillfälle att med motsvarande prisstegring afyttra de varor, för hvilka han måst gälda den högre afgiften.

Hvad sist nämnda fråga angår, torde man kunna antaga, att importörerna under den tid, som förflyter innan Riksdagen fattat beslut rörande en af Kungl. Maj:t föreslagen ny eller höjd afgift, skola i full utsträckning begagna sig af nederlagsinstitutionen och således ej till förtullning uttaga andra partier af ifrågavarande varuslag, än som oundgängligen erfordras. I öfrigt, äfven om varupriset efter en föreslagen förhöjning af afgiften icke alltid stegras med förhöjningens hela belopp, torde i allmänhet afgiftshöjningen omedelbart åtföljas af en prisstegring, som åtminstone icke mycket understiger afgiftens ökning. Och i allt fall kan det med visshet förutses, att affärsmännen skola genom privaträttsliga aftal skydda sig mot förlust till följd af plötslig afgiftsförhöjning.

Möjligheten att medelst begagnande af nederlagsinstitutionen undgå förlust i följd af provisorisk tillämpning af föreslagen ny eller höjd afgift förutsätter att de varor, hvarom här är fråga, kunna uppläggas å nederlag. Rättighet härtill är ock i nuvarande tullagstiftning medgifven utom beträffande brännvin och sprit af säd, potatis eller andra jordfrukter. Införseln af dessa artiklar är emellertid icke af någon större betydighet, hvadan, äfven om den åsyftade grundlagsändringen genomföres, det knappast kan anses nödigt att i fråga om dem medgifva nederlagsrätt. Skulle likväl ett sådant medgifvande finnas böra lämnas, synes något hinder ej möta att borttaga det nu gällande förbudet mot uppläggande på nederlag af ifrågavarande artiklar.

Kan det således ej med fog sägas, att några större olägenheter skola uppkomma, därest rätt till restitution ej medgifves, så är det å andra sidan ej svårt att uppvisa, att ett motsatt system skulle innebära en ganska afsevärd oegentlighet. I sakens natur ligger nämligen, såsom ock af handelns egna representanter vitsordats, att en af Kungl. Maj:t föreskrifven afgiftsförhöjning i regel ytterst drabbar konsumenterna. Men då dessa icke kunna tänkas annat än i undantagsfall komma i åtnjutande af hvad som, därest Kungl. Maj:ts förslag ej vunne Riksdagens godkännande, skulle återbäras, blefve restitutionens verkan i allmänhet ingen annan än den, att importörer eller detaljhandlare äfvensom tillverkare erhöle en obehörig vinst. Hvarken billighet eller rättvisa synes tala för en dylik anordning, och då i öfrigt ej i någon mån visats, att anordningen skulle vara behöflig eller nyttig, anser jag att, i öfverensstämmelse med hvad nu gäller i fråga om Konungens be-

fogenhet att höja tullen å inkommande spannmål, rätt till restitution för nu afsedda fall ej bör ifrågakomma».

Chefen för justitiedepartementet uppläste härefter ett i enlighet med de nu afgifna yttrandena affattadt förslag till ändrad lydelse af § 60 regeringsformen samt hemställde, att detta förslag måtte föreläggas Riksdagen till pröfning i grundlagsenlig ordning.

Statsrådets öfriga ledamöter instämde i hvad föredraganden sålunda hemställt;

och behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, med bifall till denna hemställan, förordna, att till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning skulle aflåtas nådig proposition af den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet
Carl Lundquist.